

ΟΙ ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το έργο μας με τον τίτλο «Η Έννοια του Θεού στην Προσωκρατική Φιλοσοφία» (550 σελίδες) κυκλοφόρησε το έτος 2000 και σήμερα είναι εξαντλημένο. Γι' αυτό παρουσιάζουμε εδώ, περιληπτικά, τις απόψεις κάθε φιλοσόφου, με επίκεντρο την Έννοια του Θεού.

Προσωκρατικοί φιλόσοφοι αποκαλούνται όσοι έζησαν πριν από τον Σωκράτη, κατά τον 7^ο μέχρι τον 5^ο αιώνα π.Χ..

Ο μέγας φιλόσοφος Σωκράτης αποτελεί ένα μεγάλο ορόσημο στην ιστορία της φιλοσοφίας. Όμως η Προσωκρατική φιλοσοφία αποτελεί το υπόβαθρο όλης της μεταγενέστερης εξέλιξης του ελληνικού πνεύματος και οι επιδράσεις της φτάνουν μέχρι την εποχή μας.

Η πιο συνηθισμένη αντιμετώπιση των Προσωκρατικών είναι ότι ήσαν υλιστές. Μερικοί άλλοι προτιμούν να τους βλέπουν σαν απλοϊκούς ή αφελείς διανοητές ή σαν παιδιά που μένουν εκστατικά μπροστά στα φυσικά φαινόμενα, λες και τα βλέπουν για πρώτη φορά. Εάν όμως ήσαν απλοϊκοί, δεν θα εγίνοντο αντικείμενο εκτεταμένης μελέτης, ούτε τα ελάχιστα σωζόμενα αποσπάσματα των έργων τους θα μπορούσαν ποτέ να αναλυθούν σε εκατοντάδες τόμους βιβλιογραφίας.

Συνεπώς, τα νοήματα της Προσωκρατικής φιλοσοφίας είναι απaráμιλλα σε βάθος και ύψος. Δυστυχώς, όμως, η αποσπασματικότητα των κειμένων έχει ανοίξει τον δρόμο στο να παρουσιάζονται πολλές διαφορετικές ερμηνείες τους, οι περισσότερες από τις οποίες δεν ανταποκρίνονται στην αλήθεια, διότι είναι αντίθετες και αντιφατικές μεταξύ τους. Χρειάζεται, λοιπόν, να γίνει μια συνθετική παρουσίαση, απαλλαγμένη από προσωπικές κρίσεις και αυθαιρεσίες.

Πιστεύουμε ότι το βασικότερο σημείο της Προσωκρατικής φιλοσοφίας είναι η ανεύρεση του κεντρικού της νοήματος, το οποίο τη διέπει συνολικά. Και επάνω σε αυτό το θέμα, με την έρευνά μας, αποδείχθηκε ότι αυτό το κεντρικό νόημα είναι **η έννοια του Ενός Θεού**. Δηλαδή, ότι υπάρχουν μεν οι πολλοί θεοί, ήτοι οι ανώτερες πνευματικές οντότητες, αλλά πέρα και πάνω από αυτούς, υπάρχει **Ένας μόνον Ύψιστος Θεός**, ο οποίος είναι ο Δημιουργός των κόσμων και διέπει τα πάντα μέσα στο αχανές σύμπαν. Αυτό σημαίνει ότι **όλοι ήσαν ακραιφνείς ΜΟΝΟΘΕΪΣΤΕΣ**.

Για την τεκμηρίωση αυτής της άποψης θα βασιστούμε αποκλειστικά και μόνον στα αρχαία κείμενα, ήτοι στα σωζόμενα αποσπάσματα των έργων τους και στις μαρτυρίες των σχολιαστών ή δοξογράφων.

Πριν από τους Προσωκρατικούς, στον ελληνικό χώρο κυριαρχούσε ο Ορφισμός, ήτοι η Ορφική θεολογία, όπου το ουσιώδες στοιχείο ήταν η έννοια του Θεού. Όπως γράφει και ο Πρόκλος (Πλατ. Θεολ. Ι 5), «ολόκληρη η θεολογία των Ελλήνων είναι απόγονος της Ορφικής μυσταγωγίας».

Οι Προσωκρατικοί μπορούν να θεωρηθούν ως συνεχιστές της Ορφικής θεολογίας, με τη διαφορά ότι επεξέτειναν τις θείες ενέργειες μέσα στον κόσμο, ερευνώντας τους πιο ουσιαστικούς συσχετισμούς των θεών και του κόσμου, διατηρώντας χωριστά την έννοια του Ενός Θεού, ο οποίος διαφέρει εντελώς από την υπόσταση των άλλων θεών.

Η επιστημονική μελέτη του κόσμου και των φυσικών φαινομένων, που γινόταν για πρώτη φορά, οδήγησε μερικούς νεότερους μελετητές να τους θεωρήσουν σαν υλιστές. Αυτό όμως αποτελεί ουσιώδες λάθος, διότι δεν θεωρούσαν πως ο κόσμος είναι αυτοτελής και αυτοδύναμος, αλλά ότι είναι στενά συνυφασμένος με τις ενέργειες των θείων δυνάμεων. Μια απόδειξη γι' αυτό είναι ότι εξετάζουν και την ψυχή ως αναπόσπαστο στοιχείο όλων των ζωντανών οργανισμών.

Όσοι επιμένουν στις υλιστικές ερμηνείες των Προσωκρατικών φιλοσόφων, για να αντιμετωπίσουν τις μεταφυσικές διαστάσεις των αποσπασμάτων τους, επινόησαν τον διφορούμενο όρο «υλοζωϊσμός». Ο όρος αυτός είναι καθαρά σοφιστικός και συνεπώς λανθασμένος, διότι εκλαμβάνει ότι και η ψυχή έχει υλική φύση.

Η σειρά με την οποία θα εξετασθούν οι 14 Προσωκρατικοί φιλόσοφοι, είναι:

- 1) Θαλής ο Μιλήσιος
- 2) Αναξίμανδρος
- 3) Αναξίμενης
- 4) Πυθαγόρας
- 5) Ξενοφάνης
- 6) Ηράκλειτος
- 7) Παρμενίδης
- 8) Ζήνων ο Ελεάτης
- 9) Μέλισσος
- 10) Εμπεδοκλής
- 11) Αναξαγόρας
- 12) Διογένης Απολλωνιάτης
- 13) Λεύκιππος
- 14) Δημόκριτος